

Į LIETUVĄ GRĮŽUSIŲ / ATVYKUSIŲ VAIKŲ INTEGRACIJA Į ŠVIETIMO SISTEMĄ SKIRTINGŲ SAVIVALDYBIŲ MOKYKLOSE

Parengė dr. Sandra Kairė
sandra.kaire@kurklit.lt

 Kurk
Lietuvai

Kuriame
Lietuvos ateitį
2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa

ŠVIETIMO,
MOKSLO
IR SPORTO
MINISTERIJA

TURINYS

03

NAUDOJAMOS SĄVOKOS

04

KONTEKSTAS

07

LIETUVOS MOKYKLOS,
DIRBANČIOS SU Į LIETUVĄ
GRĮŽTANČIAIS /
ATVYKSTANČIAIS VAIKAIS

11

TIESIOGINĖS MIGRACIJOS
PATIRTIES TURINČIŲ VAIKŲ
INTEGRACIJA Į ŠVIETIMO
SISTEMĄ

15

SAVIVALDYBIŲ SKIRIAMA
PARAMA MOKYKLOMS:
APKLAUSOS REZULTATAI

17

SU Į LIETUVĄ GRĮŽUSIAIS/
ATVYKUSIAIS VAIKAIS
DIRBANČIŲ MOKYKLŲ
TINKLO KŪRIMAS:
MOKYKLŲ IDENTIFIKAVIMAS

19

APIBENDRINIMAS

NAUDOJAMOS SĄVOKOS

į Lietuvą grįžęs asmuo - užsienyje gyvenęs Lietuvos pilietis ir lietuvių kilmės užsienietis, kuris grįžo gyventi į Lietuvą (Viešosios politikos ir vadybos institutas, 2018).

į Lietuvą atvykęs asmuo - į Lietuvą gyventi atvykęs užsienio pilietis ar lietuvių kilmės užsienietis, turintis ne Lietuvos pilietybę.

Tiesioginės migracijos patirties turintis asmuo - į priimančią šalį naujai atvykęs/pirmosios kartos, antrosios kartos asmuo ar į gimtąją šalį gyventi grįžtantis asmuo. Asmuo gali turėti skirtingą teisinį statusą priimančioje ar gimtojoje šalyje - būti tos šalies pilietis, prieglobsčio prašytojas, pabėgėlis, neteisėtas migrantas ir kita (Eurydice, 2019).

Išlyginamoji klasė - ne didesnė kaip 15 užsieniečių ir Lietuvos Respublikos piliečių, atvykusių ar grįžusių gyventi ir dirbti Lietuvos Respublikoje, vaikų ir suaugusiųjų, nemokančių lietuvių kalbos, tačiau norinčių tęsti nuoseklų mokymąsi pagal bendrojo lavinimo programas klasė, sukomplektuota pradinio, pagrindinio ar vidurinio ugdymo programas vykdančioje mokykloje lietuvių kalbai mokytis ir pasirengti mokytis pagal bendrojo lavinimo programas (Švietimo ir sporto ministro įsakymas Nr. ISAK-1800, 2005).

Išlyginamoji mobilioji grupė - ne didesnė kaip 4 nemokančių lietuvių kalbos mokinių grupė, sukomplektuota pradinio, pagrindinio ar vidurinio ugdymo programas vykdančioje mokykloje lietuvių kalbai mokytis ir pasirengti mokytis pagal bendrojo lavinimo programas ((Švietimo ir sporto ministro įsakymas Nr. ISAK-1800, 2005).

Švietimo pagalba vaikui - konkrečios mokyklos teikiama pagalba tiesioginės migracijos patirties turinčiam vaikui, skirta padėti šiam vaikui greičiau integruotis į švietimo sistemą. Švietimo pagalba gali apimti švietimo pagalbos specialistų - logopedų, psichologų, specialiųjų mokytojų ir mokytojų padėjėjų konsultacijas ar kitas pagalbos priemones. Švietimo pagalbos teikimas reglamentuojamas 2011 m. liepos 13 d. Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro, Sveikatos apsaugos ministro ir Socialinės apsaugos ir darbo ministro patvirtintu Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, grupių nustatymo ir specialiųjų ugdymosi poreikių skirstymo į lygius tvarkos aprašu (Nr. V-1265/V-685/A1-317). Pagal šį aprašą į Lietuvą grįžęs/atvykęs vaikas priskiriamas mokymosi sunkumų turinčių vaikų grupei.

KONTEKSTAS

Mokiniai, kurie yra sėkmingai integruojami į švietimo sistemą, tiek iš akademinės, tiek iš emocinės ir socialinės perspektyvų, turi didesnes galimybes išvysti savo turimą potencialą. Vis dėlto tiesioginės migracijos patirties turintys vaikai susiduria su gausybe iššūkių, turinčių įtakos jų nuosekliam mokymuisi ir vystymuisi (Eurydice, 2019):

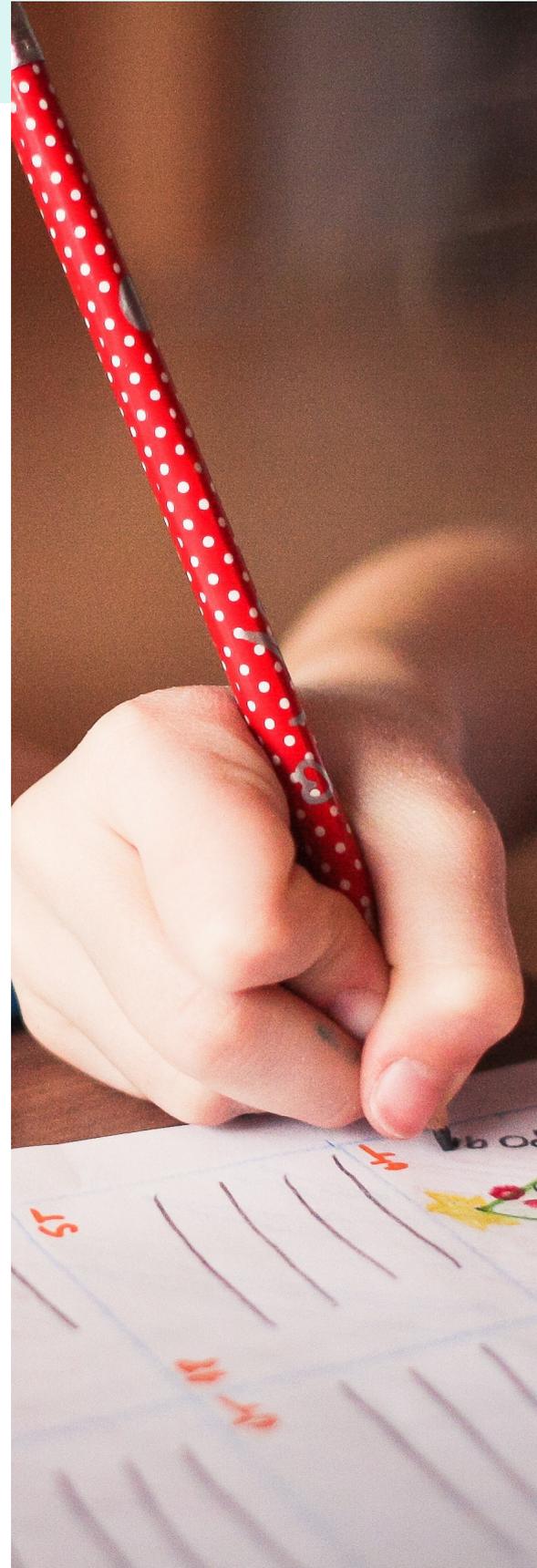
Pirma, vaikai susiduria su skirtingais iššūkiais, kurie susiję su pačiu migracijos reiškiniu, kaip neišvengiamai pasikeičianti namų aplinka, bendravimo nauja kalba būtinybė, prisitaikymas prie naujų taisyklių ir rutinos.

Antra, jie susiduria su iššūkiais, kurie tiesiogiai susiję su priimančios šalies socioekonominiu ir politiniu kontekstais, kaip sukurta įstatyminė bazė ir užtikrintas tinkamas finansavimas vaikų integracijos sričiai.

Trečia, vaikai taip pat tiesiogiai susiduria su iššūkiais mokyklose, kaip tinkamas jų turimų pasiekimų ir poreikių įvertinimas, kitos šalies gimtosios kalbos mokymosi sudėtingumai, socialinės ir emocinės paramos trūkumas. Taigi kiekviena su tiesiogine migracijos patirtimi susidurianti šalis turi imtis aktyvių politinių veiksmų, kurie leistų kuo greičiau įveikti šiuos skirtingus iššūkius.

Žvelgdami į Lietuvos situaciją, matome akivaizdžius ženklus, rodančius, kad mūsų švietimo lauke ši sritis tampa vis labiau aktuali. 2017 m. į Lietuvą grįžo 10 155 LR piliečių, iš jų 13,69 proc. buvo asmenys iki 18 metų amžiaus. Nuo 2010 m. tai yra didžiausia į Lietuvą grįžusių asmenų iki 18 metų amžiaus dalis (Viešosios politikos ir vadybos instituto atliktas tyrimas, 2018).

Statistika rodo ir tai, kad 2018 metais į Lietuvą imigravo didžiausias užsieniečių skaičius nuo Nepriklausomybės atkūrimo – 28,9 tūkst. (Lietuvos statistikos departamentas, 2019). Be to, Brexit situacija neišvengiamai turi įtakos grįžtamosios migracijos intensyvėjimui Lietuvoje.

Viena vertus, augantis į Lietuvą grįžtančių ir atvykstančių asmenų iki 18 metų skaičius mūsų šaliai yra svarbus tuo, kad šie asmenys tampa šalies pridėtine verte ir ateities potencialu. Kita vertus, tai reikalauja užtikrinti visapusišką vaikų ir jaunų žmonių integraciją į švietimo sistemą visoje Lietuvoje, leidžiančią skleistis vaikų turimam potencialui.

Praėjusiais metais atliktas Švietimo paslaugų sugrįžusiems asmenims poreikio savivaldybėse tyrimas parodė, kad didmiesčiuose 2017–2018 m. m. mokėsi net 63 proc. visų grįžusiųjų asmenų iki 18 metų, o daugiau nei pusė jų lankė Vilniaus lietuvių namų gimnaziją (Viešosios politikos ir vadybos instituto atliktas tyrimas, 2018). Vis dėlto daugiau nei trečdalis vaikų lanko vidutinio dydžio ir mažų miestų, miestelių ir kaimų mokyklas.

Taigi didėjant į Lietuvą grįžtančių/atvykstančių vaikų skaičiui būtina stiprinti skirtingų Lietuvos regionų mokyklų pasirengimą integruoti į Lietuvą grįžusį ir atvykusį vaiką į švietimo sistemą. Tai leistų ne tik grįžtančioms/atvykstančioms šeimoms lengvai identifikuoti skirtingas mokyklas, kurios pasiruošusios priimti vaikus ir pasirinkti jų poreikius atitinkančią vietą gyvenimui Lietuvoje, bet ir stiprintų mokyklų pasirengimą užtikrinti akademinį, socialinį ir emocinį palaikymą.

Kurk Lietuvai inicijuojamas projektas „Su į Lietuvą grįžusiais/atvykusiais dirbančių mokyklų tinklo kūrimas“ orientuojasi į skirtinguose regionuose esančių mokyklų stiprinimą visapusiškai (akademiškai, socialiai ir emociškai) integruoti tiesioginės migracijos patirties turintį vaiką į švietimo sistemą.

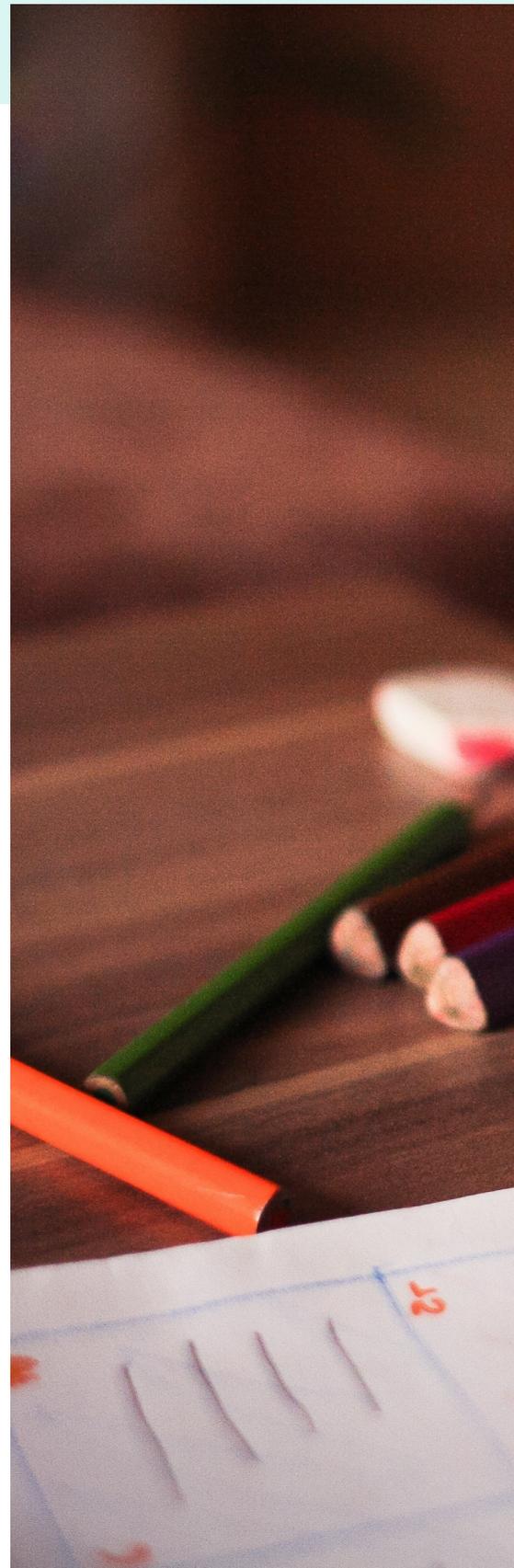
Projekto tikslas - stiprinti regionų mokyklų pasirengimą visapusiškai integruoti į Lietuvą grįžtančius/atvykusius vaikus į švietimo sistemą kuriant šių mokyklų tinklą. Projekto metu su į Lietuvą grįžtančiais/atvykstančiais vaikais dirbančių mokyklų tinklo kūrimas orientuojasi į 9 savivaldybes, į kurias grįžta/atvyksta didžiausias asmenų iki 18 metų skaičius. Vis dėlto kuriamas tinklas neapsiribos tik šiomis savivaldybėmis, su laiku siekiama apimti kuo daugiau Lietuvos savivaldybių.

Esamos situacijos analizė yra pirmoji įgyvendinamo projekto etapo dalis. Analizė skirta aprašyti esamą situaciją Lietuvoje ir identifikuoti skirtinguose Lietuvos regionuose esančias mokyklas, kurios dirba su į Lietuvą grįžusiais/atvykusiais vaikais.

Analizė remiasi jau atliktų tyrimų medžiaga, statistiniais duomenimis bei internetine informacija, kuri pateikiama į Lietuvą grįžti ketinantiems asmenims. Taip pat šio projekto etapo metu buvo atlikta atrinktų 10 savivaldybių švietimo skyrių apklausa, kuri leido surinkti pirminę informaciją apie mokyklas, dirbančias su į Lietuvą grįžtančiais/atvykstančiais vaikais konkrečioje savivaldybėje bei identifikuoti savivaldybių skiriamą paramą mokykloms.

Apklausoje dalyvavo Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių, Panevėžio, Alytaus miestų, Marijampolės, Tauragės, Mažeikių ir Jurbarko rajonų savivaldybės. Apklausa vykdyta 2019 m. balandžio 4-5 dienomis. Atlikta apklausa yra projekto metu įgyvendinamos viešosios konsultacijos dalis.

LIETUVOS MOKYKLOS, DIRBANČIOS SU Į LIETUVĄ GRĮŽTANČIAIS / ATVYKSTANČIAIS VAIKAIS

VILNIAUS LIETUVIŲ NAMAI

Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos užsakymu 2018 m. atliktas „Švietimo paslaugų sugrįžusiems asmenims poreikio savivaldybėse tyrimas“ parodė, kad 2016/2017 ir 2017/2018 metais iš užsienio grįžusių ugdytinių įvairių tipų gyvenvietėse turėjo 124 ikimokyklinio ir 258 bendrojo ugdymo įstaigas.

63 proc. visų grįžusiųjų asmenų iki 18 metų mokėsi didžiųjų miestų mokyklose, o daugiau nei pusė jų lankė Vilniaus lietuvių namų gimnaziją (Viešosios politikos ir vadybos instituto atliktas tyrimas, 2018). Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos 1990 metais įsteigta gimnaziją galime laikyti viena iš daugiausiai kompetencijos turinčių mokyklų, dirbančių į su Lietuva grįžtančiais/atvykstančiais skirtingo amžiaus grupių vaikais. Šiuo metu gimnazijoje 1/3 mokinių yra lietuvių kilmės, likusi dalis sudaro užsieniečiai vaikai.

Pastaroji gimnazija turi edukacinės patirties banką, Vilniaus lietuvių namų įkurtas Užsienio lietuvių švietimo skyrius organizuoja kvalifikacijos tobulinimo renginius skirtingų dalykų mokytojams, atlieka tyrimus (Vilniaus lietuvių namų internetinis puslapis, 2019).

Vilniaus lietuvių namai kitų Lietuvos mokyklų yra pakankamai lengvai identifikuojami kaip daugiausiai patirties šios srityje turinti mokykla. Kitos Lietuvos mokyklos kreipiasi į šią gimnaziją dėl į Lietuvą grįžusių/atvykusių vaikų integracijos į švietimo sistemą ir konsultuojasi skirtingais klausimais. Gimnazija taip pat dalijasi su kitomis mokyklomis turima metodine medžiaga (Interviu su Vilniaus lietuvių namais, 2019)

Ši gimnazija taip pat lengvai gali būti lengvai identifikuojama tų asmenų, kurie domisi sugrįžimo į švietimo sistemą klausimais. Tarkime, nuo 2017 m. vieno langelio principu veikianči švietimo, mokslo ir sporto ministerijos internetinė nuoroda „Grįžtantiems į Lietuvą“ teikia informaciją ir konsultacijas besidomintiems sugrįžimo į švietimo sistemą sąlygomis. Šios nuorodos skiltyje Bendroji informacija šiuo metu yra nurodoma, kad „nemažai lietuvių šeimų, gyvenančių užsienyje, savo vaikams parenka Vilniaus lietuvių namus“ (Grįžtantiems į Lietuvą, 2019). Svarbu pastebėti, kad ši gimnazija yra vienintelė, kuri ir yra įvardinta Bendrosios informacijos skiltyje.

SKIRTINGOSE SAVIVALDYBĖSE SU Į LIETUVĄ GRĮŽUSIAIS/ ATVYKUSIAIS VAIKAIS DIRBANČIOS MOKYKLOS

Nepaisant to, kad didžiausia dalis į Lietuvą grįžtančių/atvykstančių vaikų mokosi didžiuosiuose miestuose, vis dėlto daugiau nei trečdalis šių vaikų lanko vidutinio dydžio ir mažų miestų, miestelių bei kaimų mokyklas (Viešosios politikos ir vadybos instituto atliktas tyrimas, 2018). Viešosios politikos ir vadybos institutas atkreipia dėmesį į tai, kad nors daugiau sugrįžusių asmenų iki 18 metų registruojama didmiesčiuose ir kituose vidurinio dydžio miestuose, tačiau grįžtantys tėvai, besirinkdami gyvenamąją vietą, įvertina gyvenamojo būsto prieinamumą ir kainą.

Tokiu atveju dalis grįžtančių šeimų renkasi gyventi mažesnėse vietose. Vis dėlto, šiuo metu norinčiai grįžti šeimai viešai pateikiamoje informacijoje tampa sudėtinga identifikuoti mokyklas regionuose, kurios yra pasirengusios dirbti su į Lietuvą grįžtančiais/atvykstančiais vaikais, pavyzdžiui, ar jose mokosi grįžę/atvykę vaikai, ar jos suteikiama galimybė mokytis išlyginamojoje klasėje, ar mokykla teikia papildomą švietimo pagalbą vaikui ir kita.

Migracijos informacijos centras „Renkuosi Lietuvą“, veikiantis vieno langelio principu taip pat teikia nemokamas konsultacijas visiems sugrįžusiems/ apie grįžimą galvojantiems lietuviams bei į Lietuvą atvykstantiems užsieniečiams. Šis centras irgi teikia informaciją apie mokyklas, kurios priima į Lietuvą grįžusius/atvykusius vaikus.

Šiuo metu Renkuosi Lietuvą informacijos centras taip pat nurodo Vilniaus lietuvių namus. Be šios mokyklos puslapyje yra nurodomos 6 mokyklos, kurios suteikia galimybę grįžusiems/atvykusiems vaikams mokytis mokyklose anglų kalba. Šios mokyklos apima Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos miestus.

Internetiniame puslapyje pateikiama informacija ir apie tas mokyklas, kuriose yra tarptautinio bakalaureato klasės ar galima mokykloje mokytis kitomis užsienio kalbomis (pvz. prancūzų). Tuo tarpu apie skirtingose Lietuvos savivaldybėse esančias mokyklas šiuo metu informacija nėra pateikiama (svarbu pastebėti, kad informacija apie į Lietuvą grįžusius/atvykusius vaikus priimančias mokyklas rengiama remiantis Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos pateikta informacija).

Grįžtantiesiems į Lietuvą

Be šių dviejų konsultacinių langelių asmenys išankstinę informaciją apie priimti į Lietuvą grįžtančius/atvykstančius vaikus galinčias mokyklas savivaldybėse gali gauti tiesiogiai kontaktuodami su savivaldybėmis arba savarankiškai kreipdamiesi į konkrečias mokyklas.

Projekto metu atlikto 10 savivaldybių švietimo skyrių apklausa atskleidė, kad iš visų apklausų savivaldybių šiuo metu tik dvi savivaldybės - Panevėžio miesto ir Marijampolės - savo internetinėse svetainėse teikia informaciją apie mokyklas, kurios priima į Lietuvą grįžtančius/atvykstančius vaikus. Tačiau 2019/2020 mokslo metais kitos savivaldybės taip pat nurodė planuojančios viešinti informaciją apie į Lietuvą grįžusius/atvykusius vaikus priimančias mokyklas. Tai nurodė planuojantys daryti Alytaus miesto, Tauragės rajono, Jurbarko rajono, Kauno ir Šiaulių miesto savivaldybės.

Apklausos metu taip pat paaiškėjo, kad tuo atveju, jei grįžusi lietuvių/ atvykusi užsieniečių šeima tiesiogiai kreipiasi į savivaldybę konsultuodamasi dėl mokyklos, kurioje galėtų mokytis jų vaikas, ji beveik visų savivaldybių yra nukreipiama į mokyklą šiais dviem pagrindiniais būdais:

1. savivaldybė nurodo konkrečias mokyklas ir jų kontaktus šeimai, į kurias ji gali kreiptis. Tai nurodė Mažeikių rajono, Tauragės rajono, Kauno miesto, Marijampolės, Jurbarko rajono, Alytaus, Šiaulių ir Klaipėdos miesto savivaldybių švietimo centrų vadovai.

2. savivaldybė sukontaktuoja su mokykla, perduoda informaciją apie šeimą ir nukreipia šeimą į konkrečią mokyklą. Šią paslaugą teikia Tauragės rajono, Panevėžio miesto, Marijampolės, Jurbarko rajono, Alytaus miesto ir Klaipėdos miesto savivaldybės.

Kai kurios savivaldybės taiko abu šiuos nukreipimo į konkrečias mokyklas būdus, t.y. Tauragės rajonas, Jurbarko rajonas, Alytaus miestas, Klaipėdos miestas, Marijampolė. Kita dalis savivaldybių renka viena iš dviejų būdų.

Vilniaus miesto savivaldybė nurodė, kad besikreipiančias šeimas nukreipia į mokyklas pagal gyvenamąją teritoriją.

Apklausos metu savivaldybių švietimo skyrių taip pat buvo prašoma identifikuoti konkrečias mokyklas jų savivaldybėje, kurios šiuo metu dirba su į Lietuvą grįžusiais/atvykusiais vaikais. Sekančiame puslapyje pateiktos savivaldybių švietimo centrų identifikuotos mokyklos.

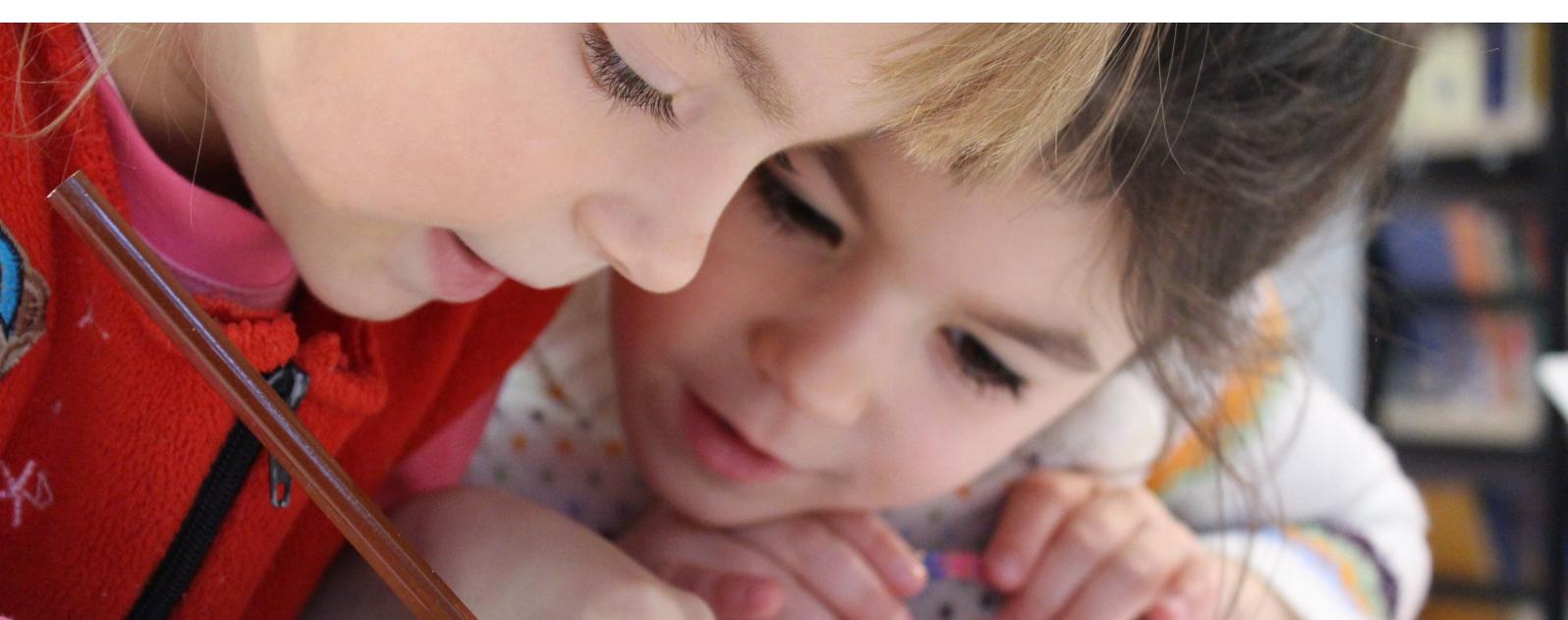
SAVIVALDYBIŲ ŠVIETIMO CENTRŲ IDENTIFIKUOTOS MOKYKLOS, DIRBANČIOS SU Į LIETUVĄ GRĮŽUSIAIS/ATVYKUSIAIS VAIKAIS

Su į Lietuvą grįžusiais lietuvių vaikais dirbančios mokyklos

Su į Lietuvą atvykusiais užsieniečiais vaikais dirbančios mokyklos

TIESIOGINĖS MIGRACIJOS PATIRTIES TURINČIŲ VAIKŲ INTEGRACIJA Į ŠVIETIMO SISTEMĄ

Eurydice (Eurydice Report, 2019) kalbėdama apie tiesioginės migracijos patirties turinčių vaikų integraciją išryškino holistinį vaiko integracijos į švietimo sistemą procesą, kuris turėtų apimti ne tik mokymosi ir kalbinius, bet ir socialinius ir emocinius grįžusio/atvykusio vaiko poreikius.

Remdamasi moksline literatūra, Eurydice išryškina, kad tiesioginės migracijos patirties turintys vaikams integruojantis į švietimo sistemą kyla žymiau daugiau iššūkių, kaip socialiniai ir kultūriniai skirtumai, jaučiami su vietinės/priimančios šalies aplinka, segregacija, didesnis priešiškus ir galimos patyčios mokyklos aplinkoje, kurie turi įtakos visapusiškai vaiko integracijai į švietimo sistemą. Holistinis tiesioginės migracijos patirties turinčio vaiko integravimas vyksta teikiant skirtingų lygmenų paramą, galinčią nacionaliniu lygmeniu apimti skirtingas iš viršaus į apačią (angl. top-down) įteisintas priemones:

Mokymosi parama
paruošiamose klasėse

Kalbinių mokymasis
ir parama

Mokymosi parama
bendrosiose klasėse

Psichosocialinė parama

Eurydice (2019) išryškina keturis atvykusio/grįžusio vaiko integracijos į švietimo sistemą lygmenis, kurie skirtingų priemonių pagalba yra įgyvendinami ir Lietuvoje.

1. Mokymosi parama paruošiamosiose klasėse. Šiuo atveju tik grįžusiems/atvykusiems vaikams užtikrinamos atskiros klasės arba pamokos, kurių metu suteikiama intensyvi kalbos mokymosi galimybė ir adaptuotas tam tikrų mokomųjų dalykų ugdymo turinys (Eurydice analizė atskleidė, kad antruoju atveju taiko tik kai kurios ES šalys). Kalbėdama apie šį paramos lygmenį, Eurydice atkreipia dėmesį į tai, kad yra ypatingai svarbu subalansuoti vaikų kalbinį ir ugdymo turinio dalykų mokymąsi.

Lietuvos atveju kalbinę paramą užtikrina išlyginamosios klasės ir išlyginamosios mobiliosios grupės, kurių organizavimą reglamentuoja 2005 m. Švietimo ir mokslo ministro įsakymas ISAK-1800. Pagal šį įsakymą, lietuvių kalbai mokytis išlyginamojoje klasėje skiria nuo 20 iki 25 valandų per savaitę pagal patvirtintą lietuvių kalbos programą (2006 m. Švietimo ir mokslo ministro įsakymas, ISAK-1216). Išlyginamosios klasės ir išlyginamosios mobiliosios grupės orientuojasi į lietuvių kalbos mokymą. Tuo tarpu atskirai mokymosi parama paruošiamosiose klasėse Lietuvoje nėra numatyta.

2. Kalbinis mokymas ir parama. Šiuo aspektu Eurydice atkreipia dėmesį ir į tai, kad vaikai, kurių gimtoji kalba skiriasi nuo kalbos, kurios mokomasi mokykloje, turi žemesnį priklausymo mokyklai jausmą ir dažniau patiria patyčias mokykloje. Taigi kalbinė parama yra viena iš kertinių visuminės integracijos į švietimo sistemą elementų. Kalbinė parama apima priimančios šalies gimtosios kalbos mokymąsi, kuris turėtų būti laikomas ne tik kaip atskiras mokomasis dalykas, bet tuo pačiu kaip transversalus viso ugdymo turinio elementas. Kalbinis mokymasis taip pat apima vaiko gimtosios kalbos mokymosi galimybę, padedančią vystyti socialinius, kognityvinius ir ligvistinius įgūdžius.

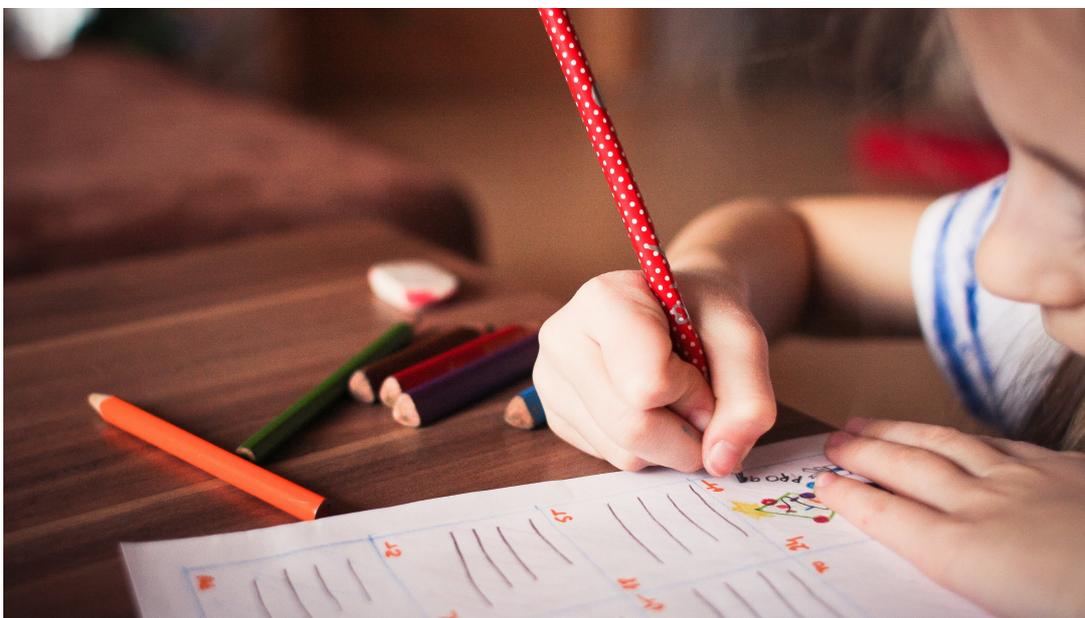
Lietuvos atveju kalbinį mokymą ir paramą iš esmės užtikrina išlyginamosios klasės ir išlyginamosios mobiliosios grupės. Vis dėlto Viešosios politikos ir vadybos instituto Švietimo paslaugų sugrįžusiems asmenims poreikio savivaldybėse tyrimas (2018) atskleidė, kad bendrojo ugdymo mokyklose išlyginamosios klasės ir išlyginamosios grupės bendrojo ugdymo mokyklose iš visų švietimo pagalbos priemonių yra taikomos rečiausiai.

Viešosios politikos ir vadybos institutas išryškino kelias priežastis, dėl kurių šios pagalbos priemonės taikomos rečiausiai. Viena vertus, mokyklos retai susiduria su situacija, kai vienu metu pradėtų lankyti didesnis iš užsienio sugrįžusių/atvykusių mokinių skaičius, leidžiantis įsteigti išlyginamąją klasę. Kita vertus, išlyginamajai klasei ar mobiliajai grupei įsteigti yra būtinas mokyklos steigėjo – dažniausiai savivaldybės tarybos – sprendimas. Pastebėta, kad bendrojo ugdymo mokyklų administracijų atstovai skirtingai supranta tokios klasės ar grupės steigimui keliamus reikalavimus ir nėra linkę ieškoti sprendimų, bendradarbiaujant kartu su savivaldybe.

3. Mokymosi parama bendrosiose klasėse. Vaikams, turintiems tiesioginės migracijos patirties, gali kilti sunkumų integruojantis į bendrąsias klases, kadangi jiems tenka adaptuotis į naują ugdymo turinį, o kartais ir į naują mokymo(si) proceso organizavimą. Mokymosi parama šiame lygmenyje gali apimti mokymo(si) priemonių įtraukimą ar klasės dydžio apribojimus (nacionaliniu politikos lygmeniu), diferencijuotą ar individualizuotą mokymąsi, grupinį darbo klasėse organizavimą, mentoriavimą (klasės lygmeniu). Papildomas ugdymo turinį apimančias veiklos gali būti orientuotos tiek į akademinį, tiek socialinį integracijos procesą ir gali apimti kultūrinės, tarpkultūrinės ir sportinės veiklas.

Lietuvos atveju mokymosi parama bendrosiose klasėse yra dažniausiai sudaromi individualūs ugdymo planai, kuriuose yra įvardijami žinių trūkumai, teikiama švietimo pagalba ir paskiriami atsakingi pedagogai. Taip pat į Lietuvą grįžusiems/atvykusiems vaikams bendrojo ugdymo mokyklose taikomos papildomos lietuvių kalbos ir kitų mokomųjų dalykų (dažniausiai matematikos, fizikos ir istorijos) konsultacijos, sudarytos pagal konsultuojančio mokytojo programą. Vis dėlto ši paramos forma apima papildomas, ne bendrąsias pamokas.

Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklose taip pat pasitaiko mentorystės bei kitų mokinių pagalbos atvejų. Pastaroji paramos forma yra vertinga šių vaikų adaptacijos periodu (Viešosios politikos ir vadybos instituto atliktas tyrimas, 2018). Kai kuriais atvejais Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklos užtikrina mokytojo padėjėjo ir/ar specialiojo pedagogo paslaugas. Tačiau šių specialistų teikiamos švietimo pagalbos prieinamumas yra ribotas, kadangi jų pagalbos teikimą apsunkina reikalavimai dėl specialiųjų ugdymo poreikių vaikui nustatymo.

4. Psichosocialinė parama. Psichosocialinė parama apima vaikų socialinės, emocinės ir psichinės gerovės užtikrinimą, kadangi grįžę/atvykę į priimančią šalį vaikai išgyvena kalbinius, kultūrinius ir socialinius skirtumus, kurie neišvengiamai stabdo visapusišką jų dalyvavimą mokymosi procese. Vaikai, turinys tiesioginės migracijos patirties, turi ryškesnius psichosocialinius poreikius, kaip saugumo jausmas, socialinių santykių užtikrinimas ir kita.

Eurydice ypatingai pabrėžia socialinių santykių su aplinka formavimosi iššūkius, kurie kyla tik grįžusiems/atvykusiems vaikams.

Lietuvos atveju psichosocialinė pagalba į Lietuvą grįžusiam/atvykusiam vaikui gali būti teikiama per švietimo pagalbos paslaugas. Šiems vaikams gali būti teikiamos papildomos švietimo pagalbos specialistų, pavyzdžiui, logopedų, psichologų, specialiųjų pedagogų, konsultacijos.

Viešosios politikos ir vadybos instituto Švietimo paslaugų sugrįžusiems asmenims poreikio savivaldybėse tyrimas (2018) atskleidė, kad bendrojo ugdymo mokyklose dažniausiai naudojamos logopedo paslaugomis. Be logopedo pagalbos teikiamos ir psichologo konsultacijos, tačiau šio švietimo pagalbos specialisto paslaugomis vaikui naudojamos retai. Tam įtakos turi psichologo specialisto trūkumas mokyklose. Pavieniais atvejais vaiko psichologiniai ir socialiniai adaptacijos sunkumai yra sprendžiami šeimos gydytojo konsultacijų metu. Tuo tarpu „specialiojo pedagogo ir mokytojo padėjėjo pagalba iš užsienio sugrįžusiems vaikams yra prieinama tik tuo atveju, jei Pedagoginės psichologinės tarnybos išvada jiems yra priskiriamas specialiųjų ugdymo poreikių turinčio vaiko statusas“ (Viešosios politikos ir vadybos institutas, 2018, p. 59).

SAVIVALDYBIŲ SKIRIAMA PARAMA MOKYKLOMS: APKLAUSOS REZULTATAI

Apklausoje dalyvavusių savivaldybių teikiama parama mokykloms 2018/2019 mokslo metais varijuoja ir dažniausiai apima tik vieną iš anketoje nurodytų paramos būdų. Kelios savivaldybės nurodė finansavusias kalbinę paramą, t.y. teikusios finansinę paramą išlyginamajai klasei (Panevėžio miesto ir Tauragės rajono savivaldybės) finansuoti ir/ar mobilijai grupei organizuoti (Marijampolės ir Tauragės rajono savivaldybės).

Šiaulių miesto savivaldybės švietimo skyrius nurodė teikęs mokykloms papildomą finansavimą teikti į Lietuvą grįžusiems/atvykusiems vaikams švietimo pagalbą.

Kitos apklausoje dalyvavusios savivaldybės nurodė šiais mokslo metais skyrusias kitą finansavimą, pavyzdžiui:

Mažeikių rajono savivaldybė skyrė finansavimą papildomoms mokytojo (lietuvių kalbos) valandoms finansuoti.

Alytaus miesto savivaldybė skyrė finansavimą Lietuviybės centrai įkurti.

Klaipėdoje buvo organizuojami mokymai mokykloms, Vilniuje buvo teikiama informacinė pagalba.

Jurbarko savivaldybė nurodė, kad šiais mokslo metais vaikų skaičius per mažas, todėl papildoma parama mokykloms nebuvo skirta.

2019/2020 mokslo metams planuojama savivaldybių teikiama parama mokykloms taip pat varijuoja ir dažnu atveju apima 2018/2019 metais numatytos konkrečios paramos formos užtikrinimą ir ateinančiais mokslo metais, pavyzdžiui:

Mažeikių rajono savivaldybė kitais mokslo metais planuoja toliau teikti finansavimą papildomoms mokytojo darbo valandoms apmokėti.

Alytaus miesto savivaldybė numato teikti finansavimą Lietuvybės centre dirbančių žmonių apmokėjimui.

Tauragės rajono savivaldybė planuoja toliau skirti finansavimą kalbinei paramai mokyklose – išlyginamosioms klasėms ir išlyginamosioms mobiliosioms grupėms organizuoti,

Šiaulių miesto savivaldybė numato skirti finansavimą į Lietuvą grįžusių/atvykusių vaikų švietimo pagalbos teikimui.

Klaipėdos miesto savivaldybė planuoja analizuoti individualius atvejus.

Svarbu pastebėti, kad lyginant su 2018/2019 metais žymiai didesnė dalis savivaldybių savo internetinėse puslapiuose planuoja viešinti informaciją apie mokyklas, priimančias į Lietuvą grįžusius/atvykusius vaikus. Tai planuoja daryti Alytaus, Šiaulių, Panevėžio miesto, Kauno miesto, Marijampolės, Tauragės ir Jurbarko rajonų savivaldybės.

Vilniaus miesto savivaldybė nėra numačiusi teikti papildomos paramos mokykloms 2019/2020 mokslo metais.

2018/2019 mokslo metais savivaldybių teikiama parama mokykloms dažniausiai apima tik vieną paramos grįžusio/atvykusios vaiko integracijai į švietimo sistemą formą.

2019/2020 mokslo metams planuojama savivaldybių teikiama parama mokykloms dažnu atveju apima 2018/2019 mokslo metais įgyvendintos vienos konkrečios paramos užtikrinimą ir ateinančiais mokslo metais.

SU Į LIETUVĄ GRĮŽUSIAIS/ ATVYKUSIAIS VAIKAIS DIRBANČIŲ MOKYKLŲ TINKLO KŪRIMAS: MOKYKLŲ IDENTIFIKAVIMAS

Mokyklų identifikavimas su į Lietuvą grįžusiais/atvykusiais vaikais dirbančių mokyklų tinklo kūrimai remiasi šiais kriterijais:

1. savivaldybės, apimančios skirtingas Lietuvos apskritis.
2. savivaldybės, į kurias atvyksta/grįžta didžiausias vaikų skaičius. Savivaldybės identifikuotos remiantis Viešosios politikos ir vadybos instituto atlikto Švietimo paslaugų sugrįžusiems asmenims poreikio savivaldybėse tyrimo ataskaitos (2018) priede pateiktais statistiniais duomenimis apie kiekvienoje savivaldybėje grįžusių asmenų iki 18 metų skaičių 2016/2017 ir 2017/2018 mokslo metais.

3. turima mokyklos patirtis dirbant su į Lietuvą grįžtančiais/atvykstančiais vaikais. Identifikuojant mokyklas savivaldybėse buvo atsižvelgiama į tai, kad mokykla 2018/2019 mokslo metais jau dirbtų su į Lietuvą grįžusiais/atvykusiais vaikais. Taip pat šiam kriterijui duomenys buvo surinkti atrinktų savivaldybių švietimo centrų apklausos metu.

4. turima arba galima išlyginamosios klasės/mobiliosios išlyginamosios grupės/ nuotolinio mokymo galimybė. Mokyklos šio kriterijaus ribose buvo identifikuotos remiantis Viešosios politikos ir vadybos instituto atlikto Švietimo paslaugų sugrįžusiems asmenims poreikio savivaldybėse tyrimo ataskaitoje pateikta informacija ir atrinktų savivaldybių švietimo centrų apklausos metu pateiktais duomenimis.

5. mokyklų pasiskirstymo galimybė savivaldybėje pagal ugdymo pakopas.

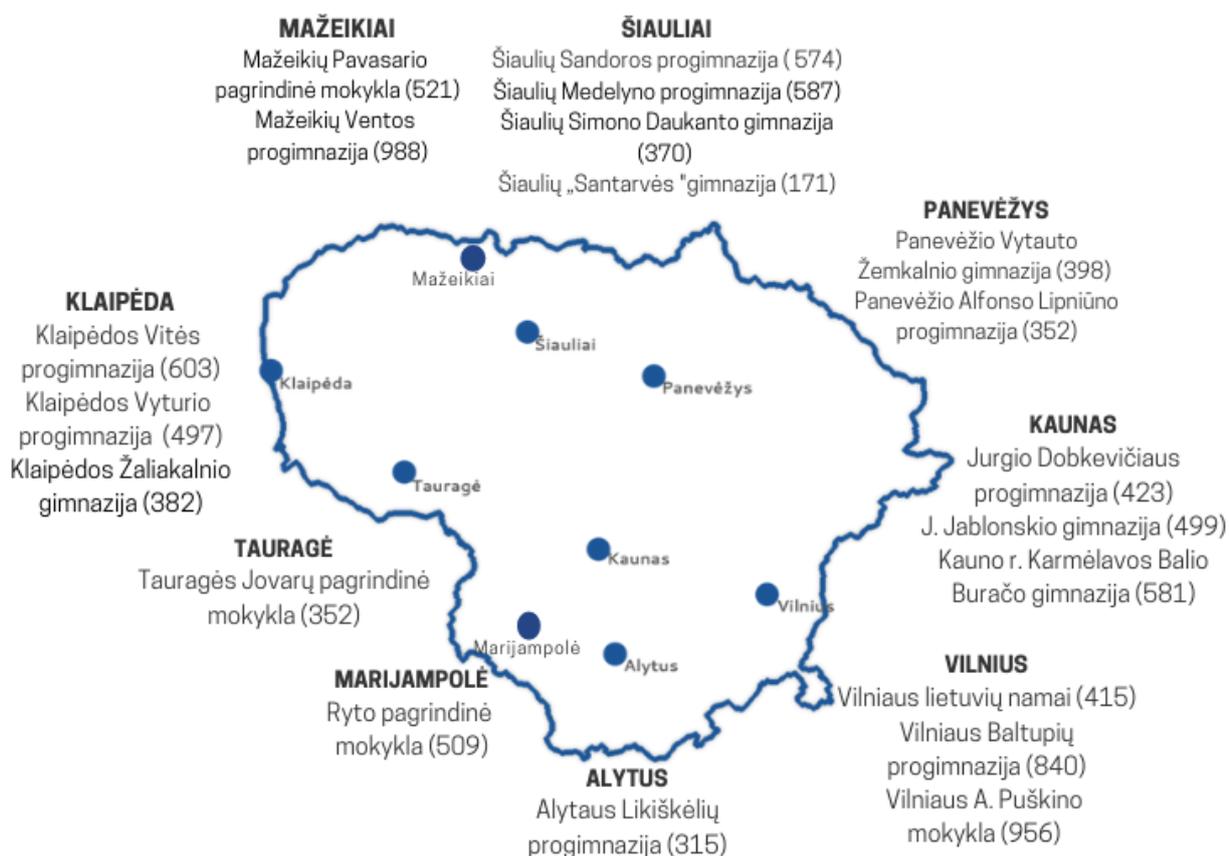
Be šių kriterijų papildomai įvertintas apklausos metu savivaldybių švietimo centrų identifikuotos konkrečios mokyklos, kurios dirba su į Lietuvą grįžtančiais/ atvykstančiais vaikais.

Taip pat papildomai dėl atrinktų mokyklų buvo konsultuojamasi su Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos departamentais bei viena iš Viešosios politikos ir vadybos instituto atlikto „Švietimo paslaugų sugrįžusiems asmenims poreikio savivaldybėse tyrimo“, komandos narių.

Žemiau yra pateiktas atrinktose savivaldybėse identifikuotų mokyklų, galinčių tapti su į Lietuvą grįžusiais/atvykusiais vaikais dirbančių mokyklų tinklo narėmis, sąrašas. Sąrašas yra pirminis ir projekto eigoje gali keistis. Mokyklos į tinklą bus įtraukiamos remiantis savanoriškumo principu, t.y. identifikuota mokykla galės pasirinkti, ar nori tapti tinklo nare. Šioje situacijos analizėje identifikuotų mokyklų duomenys pagal nustatytus kriterijus nėra detalizuojami. Tam bus parengta atskira analizė.

Taip pat su į Lietuvą grįžusiais/atvykusiais vaikais dirbančių mokyklų tinklas neapsiriboja tik šiame pirminiame sąrašė nurodytomis savivaldybėmis ir mokyklomis. Planuojama, kad toliau mokyklų tinklas būtų plečiamas ir apimtų kuo didesnę Lietuvos savivaldybių skaičių.

Skiausteliuose prie kiekvienos mokyklos yra nurodytas Švietimo valdymo informacinėje sistemoje (ŠVIS) esanti statistinė informacija apie konkrečioje mokykloje esantį vaikų skaičių.

APIBENDRINIMAS

Iš užsienio grįžusių ugdytinių įvairių tipų Lietuvos gyvenvietėse turėjo 124 ikimokyklinio ir 258 bendrojo ugdymo įstaigos. Vis dėlto oficialiai skelbiamoje informacijoje (pvz. Grįžtantiems į Lietuvą/Renkuosi Lietuvą) į Lietuvą grįžti gyventi ketinantiems asmenims yra pateikiamos kelios Lietuvos mokyklos, apimančios tik didžiuosius Lietuvos miestus.

10 savivaldybių švietimo skyrių apklausa parodė, kad tik Panevėžio miesto ir Marijampolės savivaldybės šiuo metu savivaldybės internetinėse svetainėse skelbia informaciją apie mokyklas, kurios priima į Lietuvą grįžtančius/atvykstančius vaikus. Tačiau daugelis savivaldybių nurodė planuojančios viešinti informaciją apie į Lietuvą grįžusius/atvykusius vaikus priimančias mokyklas 2019/2020 mokslo metais. Informaciją apie mokyklas planuoja viešinti Alytaus miesto, Tauragės rajono, Jurbarko rajono, Kauno ir Šiaulių miesto savivaldybės.

Apklausos metu taip pat paaiškėjo, kad tuo atveju, jei grįžusi lietuvių/ atvykusi užsieniečių šeima tiesiogiai kreipiasi į savivaldybę dėl mokyklos, kurioje galėtų mokytis jų vaikas, ji beveik visų savivaldybių yra nukreipiama į mokyklą šiais dviem pagrindiniais būdais: a) savivaldybė nurodo konkrečias mokyklas ir jų kontaktus šeimai, į kurias ji gali kreiptis; ir/arba b) savivaldybė sukontaktuoja su mokykla, perduoda informaciją apie šeimą ir nukreipia šeimą į konkrečią mokyklą.

Eurydice (2019) teigimu, holistinis tiesioginės migracijos patirties turinčio vaiko integravimas vyksta teikiant skirtingų lygmenų paramą, galinčią nacionaliniu lygmeniu apimti skirtingas iš viršaus į apačią (angl. top-down) įteisintas priemones: mokymosi paramą paruošiamosiose klasėse, kalbinę paramą ir mokymą, mokymosi paramą bendrosiose klasėse ir psichosocialinę pagalbą.

Lietuvos kontekste grįžusiems/atvykusiems vaikams šiuo metu mokyklose yra teikiama parama skirtinguose lygmenyse:

Mokymosi parama paruošiamosiose klasėse - išlyginamosios klasės ir išlyginamosios mobiliosios grupės.

Kalbinė parama ir mokymasis - išlyginamosios klasės ir išlyginamosios mobiliosios grupės, papildomos lietuvių kalbos konsultacijos.

Mokymosi parama bendrosiose klasėse - individualizuoti mokymosi planai, papildomos konsultacijos lietuvių kalbos ar mokomųjų dalykų (ypač matematikos, fizikos ir istorijos) mokymui, mokytojo padėjėjo ar specialiojo pedagogo galimybė, pasitaiko mentorystės ir kitų mokinių pagalbos grįžusiam/atvykusiam vaikui atveju.

Psichosocialinė parama - švietimo pagalbos specialistų, kaip logopedų ar psichologų konsultacijos.

Vis dėlto Viešosios politikos ir vadybos instituto Švietimo paslaugų sugrįžusiems asmenims poreikio savivaldybėse tyrimas (2018) atskleidė, kad bendrojo ugdymo mokyklose išlyginamosios klasės ir išlyginamosios grupės bendrojo ugdymo mokyklose iš visų švietimo pagalbos priemonių yra taikomos rečiausiai. Taip pat mokykloms sudėtinga užtikrinti švietimo pagalbos specialistų galimybę.

Atrinktų savivaldybių švietimo skyriai apklausos metu nurodė, kad didžiausi iššūkiai, kylantys jų savivaldybėse yra tiesiogiai susiję būtent su finansavimo skyrimu išlyginamosioms klasėms, mobiliosioms išlyginamosioms grupėms organizuoti, į Lietuvą grįžusio/atvykusio vaiko švietimo pagalbai ir mokytojų kvalifikacijos tobulinimą užtikrinti.

NAUDOTI ŠALTINIAI

Eurydice (2019). Integrating Students from Migrant Backgrounds into Schools in Europe: National Policies and Measures. Report. Prieiga: https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/integrating-students-migrant-backgrounds-schools-europe-national-policies-and-measures_e

Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro įsakymas (2005). Dėl Užsieniečių ir Lietuvos Respublikos piliečių, atvykusių ar grįžusių gyventi ir dirbti Lietuvos Respublikoje, vaikų ir suaugusiųjų ugdymo išlyginamosiose klasėse ir išlyginamosiose mobiliosiose grupėse tvarkos aprašo patvirtinimo, ISAK-1800, [žiūrėta 2019 m. balandžio 3 d.]. Prieiga: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.261598?jfwid=q86m1vxks>

Lietuvos statistikos departamentas (2019). Migracijos tendencijos. Prieiga: <http://123.emn.lt/#imigracija>

Švietimo, mokslo ir sporto ministerija (2019). Grįžtantiems į Lietuvą [internetinė svetainė]. Prieiga: <https://www.smm.lt/web/lt/griztantiesiems-i-Lietuva>

Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro, Sveikatos apsaugos ministro ir Socialinės apsaugos ir darbo ministro 2011 m. liepos 13 d. įsakymas dėl Mokinijų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, grupių nustatymo ir specialiųjų ugdymosi poreikių skirstymo į lygius tvarkos aprašo patvirtinimo (Nr. V-1265/V-685/A1-317) [žiūrėta 2019 m. balandžio 3 d.]. Prieiga: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.404013>

Švietimo valdymo informacinė sistema. Klasės ir mokiniai rugsėjo 1 dieną. Statistinė informacija [žiūrėta 2019 m. balandžio 25 d.]. Prieiga: <http://svis.emokykla.lt/1-mokykla/>

Migracijos informacijos centras. Renkuosi Lietuvą. Skiltis Švietimas. Prieiga: <https://www.renkuosilietuva.lt/lt/svietimas/>

Viešosios politikos ir vadybos institutas (2018). Švietimo paslaugų sugrįžusiems asmenims poreikio savivaldybėse tyrimas. Galutinė tyrimo ataskaita. Prieiga: https://www.smm.lt/uploads/documents/svietimas/%C5%A0vietimo%20paslaugos%20sugr%C4%AF%C5%BEusiems_galutin%C4%97%20ataskaita_20181120.pdf

Vilniaus lietuvių namai. Internetinis puslapis [žiūrėta 2019 m. balandžio 1-2 d.]. Prieiga: <http://www.lietuviunamai.vilnius.lm.lt/>